

**ЗӨРЧИЛ ШАЛГАН ШИЙДВЭРЛЭХ ТУХАЙ ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН
ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ**

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага

1.1.Хууль зүйн үндэслэл

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван нэгдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Эх орныхоо тусгаар тогтнолыг батлан хамгаалж, үндэсний аюулгүй байдал, нийгмийн дэг журмыг хангах нь төрийн үүрэг мөн.” гэж, Арван долдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Монгол Улсын иргэн шударга, хүнлэг ёсыг эрхэмлэн Үндсэн хууль, бусад хуулийг дээдлэн хүндэтгэж, сахин биелүүлэх, хүний нэр төр, алдар хүнд, эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хүндэтгэх үндсэн үүргийг ёсчлон биелүүлэх” гэж, Арван есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Төрөөс хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх, хүний эрх, эрх чөлөөг зөрчихтэй тэмцэх, хөндөгдсөн эрхийг сэргээн эдлүүлэх үүргийг иргэнийхээ өмнө хариуцна.” гэж, мөн зүйлийн 3 дахь хэсэгт “Хүн эрх, эрх чөлөөгөө эдлэхдээ үндэсний аюулгүй байдал, бусад хүний эрх, эрх чөлөөг хохироож, нийгмийн хэв журмыг гажуудуулж болохгүй.” гэж тус тус заасан.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 24 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн 4.4.7-д “Эрүүгийн хууль тогтоомжийн эрх зүйн шинэчлэлийг гүнзгийрүүлж, гэмт хэрэг, зөрчилтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх тогтолцоо, бодлого, арга барилыг боловсронгуй болгоно.” гэж тусгасан.

Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 12 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл”-д хуулийг боловсронгуй болгох, зөрчил шалган шийдвэрлэх ажиллагааны зохицуулагдаагүй орхигдуулсан зарим харилцааг зохицуулах, иргэн, хуулийн этгээдэд учирч байгаа хүндрэлийг арилгах, эрх бүхий байгууллага, прокурор, шүүхийн үйл ажиллагааны уялдааг хангах зорилгоор Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах төслийг боловсруулж Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхийг Засгийн газарт даалгасан.

2.1.Практик шаардлага

Монгол Улсын Их Хурлаас 2017 оны 5 дугаар сарын 18-ны өдөр Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хууль баталж, 2017 оны 7 дугаар сарын 1-ний өдрөөс хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлсэн билээ.

Өнөөдрийн байдлаар зөрчил шалган шийдвэрлэх чиг үүргийг 31 байгууллагын 216 нэгжид харьяалагдах 10011 эрх бүхий албан тушаалтан хэрэгжүүлж байгаа бол Улсын ерөнхий прокурорын газарт зөрчлийн хэрэг бүртгэх ажиллагаанд хяналт тавих бие даасан хэлтэс ажиллаж, улсын хэмжээнд зөрчлийн хэрэг бүртгэлийн ажиллагаанд тавих хяналтын ажлыг дагнан хариуцсан 68 хяналтын болон ахлах прокурор ажиллаж байна.

Хууль хэрэгжүүлэгч байгууллага, мэргэжилтүүдийн тайлан мэдээ болон олон нийтийн санал, хүсэлтээс үзэхэд өнгөрсөн хугацаанд хуулийн хэрэгжилттэй холбоотой ахиц дэвшил багагүй гарчээ. Тухайлбал, зөрчлийн талаарх прокурорын хяналтын нэгдсэн бүртгэл бий болж, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх бодлогыг улсын хэмжээнд хэрэгжүүлэх, хэрэгжилтийг үнэлэх боломж бүрдсэн, хүн, хуулийн этгээдийн эрх, эрх чөлөөнд хязгаарлалт тогтоох, эрхэнд халдах ажиллагааг байгууллагын дотоод зохион байгуулалтын хүрээнд биш хөндлөнгийн хяналт, зөвшөөрлийн үндсэн дээр хэрэгжүүлдэг болсноор хүний эрхийн зөрчил буурсан, эрх бүхий албан тушаалнуудын мэдлэг, чадвар сайжирсан зэрэг болно.

Тус хууль хүчин төгөлдөр үйлчлэх хугацаанд буюу 2017 оны 07 дугаар сарын 01-ний өдрөөс 2021 оны 05 дугаар сарын 30-ны өдрийг хүртэлх хугацаанд эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтнаас 7.334.349 зөрчилд шийтгэл оногдуулсан байна.

Мөн эрх бүхий албан тушаалтны шийтгэл оногдуулсан 2314 шийдвэрийг хууль зүйн үндэслэлгүй гэж үзэн, прокурорын дүгнэлт бичиж, шүүхээр шийдвэрлүүлснээс 1601 буюу 69.2 хувьд нь эрх бүхий албан тушаалтны шийтгэл оногдуулсан шийдвэрийг хүчингүй болгуулж, 713 буюу 30.8 хувьд нь шийтгэлийн хуудсанд өөрчлөлт оруулсан байна. Ийнхүү зөрчил шалгах ажиллагааг нэгдсэн стандартаар хэрэгжүүлэх боломж бүрдсэн хэдий ч шат дамжлага их, хуулийн зарим заалт тодорхойгүй байгаас хэрэглэхэд хүндрэл учирдаг, шүүхийн ялгаатай журмаас шалтгаалан иргэн, хуулийн этгээдийн хүлээх эрх, үүрэг тодорхойгүй зэрэг нийтлэг бэрхшээл тулгарч байна.

Түүнчлэн Монгол Улсад зөрчил шалган шийдвэрлэх ажиллагааг хэрэгжүүлж байгаа эрх бүхий албан тушаалтны 60-70 хувь нь эрх зүйч бус бусад салбарын мэргэжилтнүүд байгаа тул зөрчил шалгах зарим тодорхой ажиллагаанд мөрдөх журмыг илүү ойлгомжтой болгох шаардлага тулгарч байна.

Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд өнгөрсөн 4 жилийн хугацаанд нийт 11 удаа нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан боловч нэгээс бусад тохиолдолд зөрчил шалган шийдвэрлэх ажиллагаатай холбоотой тулгараад байгаа бэрхшээлтэй асуудлыг шийдвэрлэхэд бус харин өөр бусад хуулийн шинэчлэлтийг дагалдуулан Зөрчлийн тухай хуульд тодорхой зөрчлийг хуульчилсантай холбоотой зөрчлийг шалган шийдвэрлэх субъектийн харьяалал тогтооход чиглэсэн байна.

Мөн дээрх асуудлаар болон эрх бүхий албан тушаалтны шалган шийдвэрлэх зөрчлийн харьяаллын давхардал, хийдлийг арилгах, прокурорын хяналтыг хэрэгжүүлэх зохицуулалтыг сайжруулахад анхаарч, эрх хязгаарлах арга хэмжээ

авах үндэслэл, журмыг тодорхой болгох, зөрчлийг газар дээр нь, эсхүл гомдол, мэдээллийг шалгах явцад хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэх үндэслэлийг ялган зохицуулах, холбогдогчийг албдан ирүүлэх үндэслэлийг тодорхой болгох, зөрчлийн хэргийг шүүхээр хянан шийдвэрлэх ажиллагаа нь Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль, Захиргааны хэргийг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулиар зохицуулж байгаа ялгаатай стандартыг өөрчилж, шүүх зөрчил хянан шийдвэрлэх ажиллагааг адил журмаар хэрэгжүүлэх зохицуулалтыг хуульчлах зэрэг тодорхой саналыг эрх бүхий байгууллагуудаас ирүүлээд байна.

Иймд дээрх бэрхшээлийг арилгах, Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасны дагуу зөрчил шалган шийдвэрлэх ажиллагааг зөвхөн хуульд заасан үндэслэл, журам, арга хэрэгслээр хэрэгжүүлэх, тус ажиллагааны явцад хүн, хуулийн этгээдийн эрх зөрчигдөхөөс хамгаалах зорилгоор Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах шаардлагатай байна.

Хоёр.Хуулийн төслийн ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Тус хуулиар Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд дараахь чиглэлээр нэмэлт, өөрчлөлтийг оруулна:

1.Эрх бүхий албан тушаалтны тодорхой төрлийн зөрчлийг шалгах харьяаллыг өргөтгөх, тухайн төрлийн зөрчлийг шуурхай шийдвэрлэх боломж нөхцлийг бүрдүүлэх, байгууллага, эрх бүхий албан тушаалтны үйл ажиллагааны уялдаа холбоог хангах, харьяалан шийдвэрлэх зөрчлийн харьяаллыг Зөрчлийн тухай хуулийн шинэчлэлд нийцүүлэн оновчтой тогтоож, практикт хүндрэл учруулж байгаа давхардал, хийдлийг арилгах;

2.Зөрчлийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлтэй уялдуулж хүн, хуулийн этгээдэд оногдуулах шийтгэлийг хөнгөрүүлэх, чөлөөлөх зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх журмыг практикт хэрэгжих боломжтой, үр нөлөөтэй байдлаар тусгах;

3.Төрийн хяналт шалгалт болон зөрчил шалган шийдвэрлэх ажиллагаанд тавих хяналтыг тодорхой болгох зорилгоор зөрчлийн хэрэг бүртгэлтэд тавих прокурорын хяналтын хүрээг тодруулах;

4.Хүнийг саатуулах болон үйл ажиллагаа, ашиглалтыг нь түр зогсоох эрх хязгаарлах арга хэмжээ болон зөрчлийн үр дагаварыг арилгах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх үндэслэл, журмыг тодорхой болгож, давхардлыг арилгах;

5.Зөрчлийг газар дээр нь, эсхүл гомдол, мэдээллийг шалгах явцад хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэх үндэслэлийг ялган зохицуулж, хялбаршуулсан журмаар зөрчил шалган шийдвэрлэх ажиллагаанд тавигдах нөхцөлийг тодорхой болгох;

6.Холбогдогчийг албадан ирүүлэх журмыг хүний эрхийн стандартад нийцүүлэн албадан ирүүлэх ажиллагааг прокурорын зөвшөөрлөөр хэрэгжүүлэх

нөхцөлийг хуульчлах, мөн албадан ирүүлэхийг хориглох болон хязгаарлах үндэслэлийг хуульд тусган зохицуулах;

7.Зөрчлийн хэргийг шүүхээр хянан шийдвэрлэх ажиллагаа нь Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль, Захиргааны хэргийг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулиар зохицуулж байгаа ялгаатай стандартыг өөрчилж, шүүхээр зөрчил хянан шийдвэрлэх ажиллагааны нэгдсэн журмыг хуульчлан тогтоох;

8.Зөрчил шалгах эрх бүхий албан тушаалтныг мэргэшүүлэн сургах, улмаар зөрчлийн хэрэг бүртгэлтийн ажиллагааны явцад оролцогчдын хууль ёсны эрх ашиг, сонирхолыг хамгаалах, шуурхай шийдвэрлэх, хууль зүйн үндэслэлтэй шийдвэр гаргах, зөрчлийн нотлох баримтыг ЗШШТ хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу цуглуулж, бэхжүүлэх, шалгаж, үнэлэх, хууль зүйн үндэслэлтэй шийдвэр гаргаж, үр дагаврыг арилгах арга хэмжээг шуурхай авч, хэрэгжүүлэх нөхцөл бүрдүүлэх;

9.Сануулах шийтгэл оногдуулах үндэслэл, журмыг тогтоож, Зөрчлийн хуулийн тусгай ангид сануулах шийтгэл оногдуулахаар заасан зөрчлийг шуурхай шийдвэрлэх, эрх зүйн үр дагаврыг сайн дураараа арилгах боломж бүрдүүлэх;

10.Зөрчлийн шинжтэй гомдол, мэдээллийг хүлээн авах, бүртгэх, мэдээлэл хүлээн авах, нийлүүлэх, боловсруулах тогтолцоог автоматжуулах, хүний оролцоогүйгээр зөрчлийн хэрэгт дугаар олгох, цахим хэлбэрээр зөрчил шалган шийдвэрлэх ажиллагаа явуулах нөхцөл, боломж бүрдүүлэх, цахим нотлох баримт бүрдүүлэх замаар зөрчлийг шалган шийдвэрлэх, шийтгэл оногдуулсан, шийтгэлээс чөлөөлсөн шийдвэрийг цахим хэлбэрт шилжүүлэх, бэлэн бус хэлбэрээр торгуулийн шийдвэрийг биелүүлэх эрх зүйн үндэслэлийг бүрдүүлэх;

11.Хуулийн нэр томъёог жигдлэх, зохицуулалт хоорондын уялдааг хангах, томъёоллыг ойлгомжтой болгох.

Гурав.Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсч болох нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн үр дагавар

Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн зохицуулалт нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, хүний эрхийн чиглэлээрх Монгол Улсын олон улсын гэрээг ямар нэгэн хэлбэрээр зөрчихгүй бөгөөд хууль хоорондын зөрчил, хийдлийг арилгана. Хууль батлагдсаны дараа улсын төсвөөс нэмэлт зардал шаардахгүй болно.

Дөрөв.Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хуультай хэрхэн уялдах талаар

Хуулийн төслийг Монгол Улсын Үндсэн хуульд нийцүүлэн, Зөрчлийн тухай, Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуультай уялдуулан боловсруулна.